

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG THỰC HIỆN NGUYÊN TẮC TẬP TRUNG DÂN CHỦ - NGUYÊN TẮC TỔ CHỨC CƠ BẢN CỦA ĐẢNG TRONG TÌNH HÌNH HIỆN NAY

TRẦN THỊ THU HÀ*

Ngày nhận: 30/7/2023

Ngày phản biện: 17/8/2023

Duyệt đăng: 22/9/2023

Tóm tắt: Tập trung dân chủ là một nguyên tắc cơ bản trong năm nguyên tắc về tổ chức và hoạt động của Đảng; là nguyên tắc căn bản chi phối các nguyên tắc khác. Trong bối cảnh hiện nay, để thực hiện mục tiêu xây dựng Đảng là tăng cường xây dựng Đảng về chính trị, coi trọng xây dựng Đảng về tư tưởng, tập trung xây dựng Đảng về đạo đức, nhất thiết phải giữ vững và tuân thủ nguyên tắc này. Bài viết tìm hiểu tình hình thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ trong Đảng hiện nay, qua đó đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả của công tác này trong thời gian tới.

Từ khóa: Nguyên tắc tập trung dân chủ; nguyên tắc tổ chức cơ bản của Đảng.

Đặt vấn đề

Tập trung dân chủ là nguyên tắc cơ bản trong tổ chức và hoạt động của Đảng, nhân tố bảo đảm sự thống nhất ý chí và hành động, vừa phát huy dân chủ, quy tụ được sức mạnh, trí tuệ của tập thể, vừa bảo đảm hiệu quả lãnh đạo, sức chiến đấu của Đảng, nguyên tắc này luôn được Đảng coi trọng và kiên định thực hiện, làm tiền đề thực hiện các nguyên tắc khác. Thực chất của nguyên tắc này chính là nhằm nâng cao tính tích cực và năng lực sáng tạo của đảng viên, để các quyết định của Đảng luôn là sản phẩm kết tinh bởi trí tuệ tập thể và bảo đảm tính kỷ luật tự giác của mỗi tổ chức đảng và đảng viên. Giữ vững và thực hiện nghiêm nguyên tắc tập trung dân chủ là điều kiện tiên quyết để xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh.

1. Tập trung dân chủ - nguyên tắc tổ chức cơ bản của Đảng

Khi nói về cách tổ chức của Liên đoàn những người cộng sản - chính đảng cách mạng đầu tiên của giai cấp công nhân, Ph.Ăngghen đã khẳng định: “Bản thân tổ chức cũng hoàn toàn dân chủ, với những người lãnh đạo được bầu ra và luôn luôn có thể bị bãi miễn”[1, tr.339].V.I. Lê-nin từng khẳng định: “Các đảng gia nhập Quốc tế cộng sản phải được xây dựng theo nguyên tắc tập trung dân chủ... đảng cộng sản chỉ có thể hoàn thành nhiệm vụ của mình nếu đảng được tổ chức một cách tập trung nhất, nếu trong đảng có một kỷ luật sắt, gần giống như kỷ luật quân sự, và nếu Trung ương đảng là một cơ quan có uy tín mạnh mẽ, có quyền lực rộng rãi, được toàn thể đảng viên tin cậy”[10, tr.253].

* Trường Chính trị tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu.

Là người sáng lập và rèn luyện Đảng Cộng sản Việt Nam, Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng nhiều lần nhấn mạnh vai trò, tầm quan trọng của nguyên tắc tập trung dân chủ. Người chỉ rõ: “Đảng tổ chức theo nguyên tắc *dân chủ tập trung*. Nghĩa là: có Đảng thống nhất, kỷ luật thống nhất, cơ quan lãnh đạo thống nhất. Cá nhân phải phục tùng đoàn thể, số ít phải phục tùng số nhiều, cấp dưới phải phục tùng cấp trên, địa phương phải phục tùng Trung ương”[5, tr.275]; “Nhân dân bầu ra đại biểu thay mặt mình thi hành chính quyền ấy. Thế là *dân chủ*. Các cơ quan chính quyền là thống nhất, *tập trung*. Từ hội đồng nhân dân và ủy ban kháng chiến hành chính xã đến Quốc hội và Chính phủ Trung ương, số ít phải phục tùng số nhiều, cấp dưới phải phục tùng cấp trên, địa phương phải phục tùng Trung ương. Thế là vừa dân chủ vừa tập trung”[6, tr.263 - 264]; “Từ tỉnh, huyện đến chi bộ, phải làm đúng nguyên tắc *lãnh đạo tập thể, cá nhân phụ trách*. Nội bộ phải thật *đoàn kết*. Mọi việc đều bàn bạc một cách *dân chủ và tập thể*”[7, tr.438]. Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng, “thực hành dân chủ là cái chìa khóa vạn năng để giải quyết mọi khó khăn”; tuy nhiên, dân chủ phải gắn liền với tập trung, thực hiện tập thể lãnh đạo, cá nhân phụ trách. Người nhấn mạnh: “Tập thể lãnh đạo và cá nhân phụ trách cần phải luôn luôn đi đôi với nhau... Tập thể lãnh đạo là *dân chủ*. Cá nhân phụ trách là *tập trung*. Tập thể lãnh đạo, cá nhân phụ trách, tức là *dân chủ tập trung*”[8, tr.620]. Nhận thức đúng và thực hiện nghiêm nguyên tắc tập trung dân chủ sẽ làm cho Đảng ngày càng vững mạnh, thống nhất cả về tư tưởng và hành động, để “Đảng ta tuy nhiều người, nhưng khi tiến đánh thì chỉ như một người”[9, tr.17].

Trong quá trình lãnh đạo sự nghiệp cách mạng 93 năm qua, Đảng luôn kiên trì nguyên tắc tập trung dân chủ và coi đây là nguyên tắc tổ chức cơ bản của Đảng, chỉ đạo toàn bộ việc xây dựng tổ chức và hoạt động của Đảng, bảo đảm sự lãnh đạo tập trung, thống nhất, đồng thời phát huy dân chủ trong Đảng. Kiên trì thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ xuất phát từ bản chất của Đảng, từ yêu cầu, nhiệm vụ lịch sử của Đảng và từ kinh nghiệm của các đảng cộng sản và công nhân quốc tế. Đảng nhiều lần khẳng định: “*Sự chặt chẽ về nguyên tắc* là vấn đề sống còn của Đảng và bảo đảm quan trọng nhất cho sức sống, sự trong sạch và vững mạnh của Đảng”[12, tr.830].

Điều lệ Đảng Cộng sản Việt Nam viết: “Đảng là một tổ chức chặt chẽ, thống nhất ý chí và hành động, lấy tập trung dân chủ làm nguyên tắc tổ chức cơ bản”[2, tr.5]. Đây là nguyên tắc quan trọng gắn liền với bản chất của Đảng, quy định sự vận động và tồn tại của Đảng.

Đảng là đội tiên phong của giai cấp công nhân, đồng thời là đội tiên phong của nhân dân lao động và của dân tộc Việt Nam. Đảng là một tổ chức chặt chẽ, thống nhất ý chí và hành động; là liên minh tự nguyện của những người cùng chung chí hướng cộng sản, đấu tranh để xây dựng chủ nghĩa xã hội và cuối cùng là chủ nghĩa cộng sản. Bởi vậy, xa rời nguyên tắc tập trung dân chủ là xa rời bản chất của Đảng cộng sản.

Nhờ được tổ chức theo nguyên tắc tập trung dân chủ, Đảng đã có đủ sức mạnh lãnh đạo cách mạng Việt Nam thành công và ngày càng phát triển.

Đảng khẳng định: Nguyên tắc tập trung dân chủ “... một mặt, bảo đảm phát huy tính

tích cực và tính sáng tạo của mọi tổ chức của Đảng và đảng viên trong việc tham gia xây dựng và thực hiện đường lối, chính sách của Đảng; mặt khác, bảo đảm sự thống nhất ý chí và hành động của Đảng”[3, tr.920]. Tinh thần chủ yếu của nguyên tắc này là bảo đảm cho sự thống nhất về tư tưởng và chính trị của Đảng được củng cố bằng sự thống nhất về tổ chức; làm cho Đảng được xây dựng thành một đội ngũ có kỷ luật chặt chẽ, có sức chiến đấu cao, đồng thời phát huy tính chủ động, năng động và sáng tạo của đông đảo cán bộ, đảng viên; bảo đảm cho Đảng luôn luôn là một tổ chức chiến đấu, một tổ chức lãnh đạo, một tổ chức hành động.

Nguyên tắc tập trung dân chủ chỉ đạo mọi hoạt động xây dựng tổ chức, sinh hoạt và lãnh đạo, đồng thời cũng chi phối các nguyên tắc tổ chức, hoạt động khác của Đảng.

2. Tình hình thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ trong Đảng hiện nay

Trong hơn 90 năm qua, trong từng giai đoạn cách mạng và mỗi nhiệm vụ cụ thể, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn coi trọng thực hiện tốt nguyên tắc tập trung dân chủ trong tổ chức, sinh hoạt của Đảng. Vì vậy, Đảng đã lãnh đạo dân tộc đi từ thắng lợi này đến thắng lợi khác. Trong thời gian qua, tuyệt đại đa số các tổ chức đảng trong toàn Đảng thực hiện tốt nguyên tắc tập trung dân chủ. Sinh hoạt của các cấp ủy và tổ chức đảng được tiến hành dân chủ, cởi mở, các cấp ủy viên mạnh dạn trình bày ý kiến riêng của mình; tăng cường các hình thức giao ban, hội nghị, tọa đàm, tiếp xúc trực tiếp giữa cán bộ chủ chốt với đảng viên và nhân dân... Nguyên tắc tập trung dân chủ được thể chế hóa, cụ thể hóa trong Quy chế bầu cử trong Đảng. Công tác kiểm tra, giám sát được tăng cường nhằm siết chặt kỷ luật, kỷ cương, phát huy dân chủ

đúng hướng. Phân cấp, phân quyền ngày càng rõ hơn, tạo điều kiện cho cấp dưới phát huy vai trò chủ động. Chế độ tập trung, kỷ cương, kỷ luật trong Đảng được giữ vững và tăng cường. Những quyết định lớn của Đảng đã được tổ chức thảo luận rộng rãi, lấy ý kiến của các tổ chức đảng và đảng viên từ cơ sở trở lên. Dân chủ trong Đảng, trong hệ thống chính trị và dân chủ trong xã hội có bước khởi sắc. Việc bầu cử trong Đảng được đổi mới theo hướng mở rộng dân chủ trực tiếp. Công tác tổ chức và cán bộ, nhất là đánh giá, tuyển chọn, bổ nhiệm cán bộ, được tiến hành công khai, dân chủ. Tình trạng cục bộ, mất đoàn kết trong cán bộ được chấn chỉnh kịp thời, những tổ chức cá nhân vi phạm bị xử lý nghiêm. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII đánh giá ưu điểm nổi bật trong nhiệm kỳ XII là: “Tiếp tục hoàn thiện các quy định, quy chế, đẩy mạnh phân cấp, phân quyền, xác định rõ hơn trách nhiệm của tập thể, cá nhân, bảo đảm tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, phát huy vai trò chủ động của các cơ quan Nhà nước, Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội”[4, tr. 215].

Bên cạnh những kết quả đạt được, còn một số hạn chế trong thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ. Vẫn còn biểu hiện dao động, hoài nghi về con đường đi lên chủ nghĩa xã hội trong một bộ phận cán bộ, đảng viên. Vẫn còn tình trạng tùy tiện, thiếu ý thức tổ chức kỷ luật, chưa chấp hành nghiêm chi thị, nghị quyết của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước trong một bộ phận cán bộ, đảng viên.

3. Đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao chất lượng thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ trong Đảng trong thời gian tới

Một là, các tổ chức đảng và cấp ủy cơ sở nâng cao nhận thức cho cán bộ, đảng viên về nguyên tắc tập trung dân chủ trong Đảng;

tuyên truyền, giáo dục cho cán bộ, đảng viên về nguyên tắc tập trung dân chủ, làm rõ nội dung, yêu cầu của nguyên tắc tập trung dân chủ trong tình hình mới; đấu tranh chống những luận điệu xuyên tạc, phủ nhận nguyên tắc tập trung dân chủ của các thế lực thù địch. Mỗi tổ chức đảng và đảng viên phải nhận thức đúng đắn và thống nhất về nguyên tắc tập trung dân chủ trong Đảng. Theo đó, dân chủ phải đi đôi với tập trung. Nguyên tắc tập trung dân chủ phải được thực hiện theo đúng Điều lệ Đảng và trong mối quan hệ đồng bộ với các nguyên tắc khác như tự phê bình và phê bình, đoàn kết, thống nhất trong Đảng... Các tổ chức đảng cần tiến hành các lớp tập huấn về công tác đảng trong đó có nội dung về nguyên tắc tập trung dân chủ; trong các cuộc sinh hoạt đảng cần tuyên truyền, giáo dục, nâng cao nhận thức cho cán bộ, đảng viên về nguyên tắc tập trung dân chủ.

Hai là, vừa phát huy dân chủ vừa phải tăng cường kỷ cương, kỷ luật trong Đảng. Từng tổ chức đảng và đảng viên chấp hành nghiêm chỉnh các nguyên tắc, chế độ sinh hoạt đảng, các chỉ thị nghị quyết của cấp trên và nghị quyết của cấp mình. Đảng viên phải gương mẫu chấp hành và vận động nhân dân chấp hành nghiêm chỉnh Hiến pháp, pháp luật và các chính sách của Nhà nước, các quy định của chính quyền địa phương. Xử lý kiên quyết, kịp thời, nghiêm minh, chính xác các hiện tượng vi phạm kỷ luật đảng. Những hiện tượng vi phạm pháp luật, nhất thiết phải xử lý theo pháp luật, không bao che, nhân nhượng để xử lý nội bộ.

Ba là, tiếp tục hoàn thiện, cụ thể hóa, quy chế hóa nguyên tắc tập trung dân chủ trong từng lĩnh vực, từng mặt công tác xây dựng

Đảng. Cần cụ thể hóa các nội dung cơ bản của nguyên tắc này đã được nêu trong Điều lệ Đảng bằng những văn bản hướng dẫn cụ thể để các tổ chức đảng và đảng viên thực hiện. Cấp ủy, tổ chức đảng rà soát, sửa đổi, bổ sung quy chế làm việc cho phù hợp, bảo đảm đồng bộ, thống nhất và liên thông với quy chế làm việc của cấp ủy cấp trên và quy định của Trung ương có liên quan.

Bốn là, thực hiện nghiêm túc chế độ tập thể lãnh đạo đi đôi với cá nhân phụ trách. Cụ thể hóa nguyên tắc tập thể lãnh đạo, cá nhân phụ trách trong lãnh đạo thực hiện nhiệm vụ chính trị; khắc phục tình trạng bao biện, làm thay, hoặc buông lỏng vai trò lãnh đạo của Đảng. Quy định cụ thể quyền hạn, trách nhiệm của người đứng đầu và mối quan hệ giữa tập thể cấp ủy, tổ chức đảng với người đứng đầu, bảo đảm nguyên tắc tập trung dân chủ, tập thể lãnh đạo, cá nhân phụ trách. Phát huy vai trò, trách nhiệm, tính chủ động của người đứng đầu và cơ chế xử lý đối với người đứng đầu khi vi phạm.

Năm là, tăng cường công tác kiểm tra, giám sát việc thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ trong Đảng. Xử lý nghiêm, kịp thời những tổ chức đảng và đảng viên vi phạm nguyên tắc tập trung dân chủ, vi phạm Cương lĩnh, Điều lệ, nghị quyết, chỉ thị, quy định của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, những hành vi dung túng, bao che cho khuyết điểm, vi phạm của tổ chức đảng và đảng viên; công khai kết quả xử lý. Chú trọng kiểm tra, giám sát người đứng đầu cấp ủy, tổ chức đảng. Tăng cường kiểm tra, giám sát đối với các ban cán sự đảng, đảng đoàn, các tổ chức đảng ở các cơ quan nhà nước, các đơn vị kinh tế và các lĩnh vực dễ xảy ra sai phạm.

Sáu là, đề cao, phát huy vai trò của người đứng đầu, cán bộ chủ chốt trong việc áp dụng nguyên tắc tập trung dân chủ, di dời với giữ vững và chủ động, tích cực phòng, chống tình trạng xa rời nguyên tắc này. Làm rõ trách nhiệm cá nhân người đứng đầu, cán bộ chủ chốt trong thực hiện trách nhiệm nêu gương, nhất là thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ, tập thể lãnh đạo cá nhân phụ trách, tự phê bình và phê bình, đoàn kết thống nhất.

Kết luận

Nguyên tắc tập trung dân chủ đã trở thành một nguyên tắc tổ chức và hoạt động cơ bản của Đảng và của cả hệ thống chính trị. Do vậy, tuân thủ, bảo vệ nguyên tắc tập

trung dân chủ của Đảng, kiên quyết, kiên trì đấu tranh không khoan nhượng chống mọi biểu hiện xa rời, buông lỏng, xem nhẹ nguyên tắc này là biểu hiện rõ ràng nhất tính đảng, phẩm chất đạo đức cách mạng của mọi tổ chức đảng và của mỗi người cán bộ, đảng viên trong điều kiện hiện nay. Thực tiễn hoạt động của Đảng đã chứng minh dù ở đâu, trong bất cứ nhiệm vụ, lĩnh vực công tác nào, Đảng cũng luôn coi trọng, giữ nghiêm nguyên tắc tập trung dân chủ, nâng cao chất lượng thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ là một yếu tố căn bản để xây dựng Đảng ngày càng trong sạch, vững mạnh. ■

Tài liệu tham khảo:

- [1] C.Mác và Ph.Ăng ghen (1995), *Toàn tập*, tập 6, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2] *Điều lệ Đảng Cộng sản Việt Nam (2011)* (Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI thông qua ngày 19 tháng I năm 2011), Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2004), *Văn kiện Đảng Toàn tập*, tập 37, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [4] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập II, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [5, 6] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 8, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
- [7] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 12, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
- [8] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 5, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
- [9] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 6, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
- [10] V.I. Lê-nin (2006), *Toàn tập*, tập 41, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [11] V.I. Lê-nin (2006), *Toàn tập*, tập 36, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [12] *Văn kiện Đảng toàn tập* (2004), tập 37, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.